

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN SOSYAL, SİYASİ VE
VATANDAŞLIK HUKUKU BAKIMINDAN TÜRKİYE’DEKİ DURUMLARI

SITUATION OF TEMPORARY PROTECTION STATUTE OF THE SYRIANS IN TERMS
OF SOCIAL, POLITICAL AND CITIZENSHIP LAW IN TURKEY

Prof. Dr. B. Bahadır Erdem*

Öz

Bu çalışmada Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin vatandaşlık hukuku bakımından durumları incelenecektir. Çalışmamızda öncelikle çok kısa bir şekilde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde mülteci kavramı, geçici sığınmacı kavramları incelenecektir. Vatandaşlık hukukunda sonradan vatandaşlığa alma politikaları, tamamıyla Devletlerin siyasi, sosyolojik ve ekonomik çıkarlarına göre belirlenir. Bu gerçek tarihsel süreç içerisinde dünyanın hiçbir yerinde farklı değildir. Bu kapsamda sosyal, siyasi boyutlarıyla Türkiye’deki Suriyeli gerçeğine bakılarak, bu kişilere ilerde Türk vatandaşlığı vermenin gerekip gerekmeyeceği üzerinde durulacaktır.

Abstract

In this study, the Syrian status in terms of citizenship law in the temporary protection status in Turkey will be discussed. In our work, we will first briefly examine the concepts of refugee, temporary asylum seekers within the framework of the Turkish Foreigners and International Protection Law. Politics of obtaining citizenship after citizenship law are determined entirely by the political, sociological and economic interests of States. This reality is no different anywhere in the world in the historical process. In this context, social, referring to the fact that the political dimension of Syrians in Turkey, the future will focus on whether these people should not give Turkish citizenship.

---

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, bberdem@istanbul.edu.tr.

** Makale Gönderim Tarihi: 20.12.2017; Makale Kabul Tarihi: 28.12.2017.

Anahtar Kelimeler: *Geçici koruma, Suriye, mülteci, şartlı mülteci, geçici sığınmacı, geçici koruma statüsündekilerin Türk vatandaşlığını kazanması.*

Keywords: *Temporary protection, Syria, refugee, Conditional refugee, Temporary asylum seeker, Obtaining Turkish citizenship by temporary protected foreigners.*

Giriş

Türkiye, Suriye’deki savaş neticesinde sınırlarına dayanan ve ülkesindeki savaştan, ateşten, ölümden kaçan Suriyelilere sınır kapılarını açalı altı yıldan fazla bir zaman geçti. 2017 itibariyle resmi rakamlarla ülkemizde 3.500.000 civarında geçici sığınmacı kimlik belgesi almış Suriyeli bulunmakta. Gerçek sayının ise beş milyona yakın olduğu kabul ediliyor. Zira Türkiye’ye giren bütün Suriyeliler kimlik kartı almış durumda değil.

Sadece resmi sayı esas alınsa bile açık olan husus böylesine yoğun bir başka devlet nüfusunu hazmetmenin ne Türkiye ne de başka hiç bir devlet için kolay olmadığı. Üstelik gelenler psikolojik olarak çok kötü durumda olan, maddi manevi çökmüş, geride ölü ya da yaralı sevdiklerini bırakan, yanmış evlerini, şehirlerini bırakan ve olabilecek en kötü şartlarda ülkemize sığınan insanlar.

Türkiye, Almanya’ya 1960lı yıllardan beri takriben beş milyon civarında göçmen veren bir ülkedir. Almanya’daki Türk vatandaşlarının sayesinde Türkiye aslında zaten fiilen Avrupa Birliğinde sayılır. Alman ekonomisine elli yıldan fazladır hizmet eden üçüncü nesil Almanlar kadar Almanca konuşan, üniversite okumuş, Almanya’ya uyum sağlamış bulunan Türkler Almanya’ya uyum sağlayamadı diye Almanya hala şikayet etmektedir. Bunun karşılığında bu kadar kısa bir sürede beş milyon civarında Suriyeliyi kabul eden Türkiye fazla bir şikayette bulunmadan bunca insanı hazmetmeye çalışmaktadır.

Acaba bu Suriyelileri toplumsal olarak hazmetme işi öyle kolay bir iş midir? Bu sorunun cevabı herkesin hemen cevap vereceği üzere, ‘hayır hiç de kolay değildir, çok zordur, neredeyse imkansızdır’. Bütün bunlara rağmen Türkiye son yıllarda karşılaştığı bu büyük zorluğun altından ülke ve millet olarak kalkmak zorundadır. Zira görünen o ki, Türkiye’de geçici sığınmacı statüsüne sahip Suriyelilerin çok büyük bir kısmı ülkelerine dönemeyecek, dönemeyecek ve Türkiye’de kalacaktır.

Yaptığımız çalışmanın da amacı, Türkiye’nin adeta başına kalan ve halletmesi gereken bu sorunu, sosyal, siyasi ve özellikle de vatandaşlık hukuku bakımından gerçekçi bir yaklaşımla

irdelemektir. Çalışmamızda öncelikle çok kısa bir şekilde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde mülteci kavramı, geçici sığınmacı kavramları incelenecek, daha sonra sosyal, siyasi boyutlarıyla Türkiye’deki Suriyeli gerçeğine bakılarak, bu kişilere ilerde Türk vatandaşlığı vermenin gerekip gerekmeyeceği üzerinde durulacaktır.

I. Mülteci – Şartlı Mülteci – İkinci Koruma – Geçici Sığınmacı

Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye bakımından yarattığı sorunlar ile bu konuda Türkiye’nin sosyal, siyasi ve hukuki boyutuyla izlemesi gereken politikaları irdelemeye başlamadan evvel, uluslararası göç hukukuna dahil bulunan bazı koruma statülerini, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu¹’nda düzenlenen kavramları ile kısaca incelemekte fayda bulunmaktadır.

A. Mülteci

Türkiye’nin taraf olduğu Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Tarihli Cenevre Konvansiyonu’nun² 1. maddesinin 2. paragrafında mülteci tanımı yapılmıştır. Cenevre Konvansiyonu, 1967 New York Konvansiyon ile değişikliğe uğramıştır. Türkiye Konvansiyonun yeni haline 31.07.1968 tarihinde taraf olmuştur³. Türkiye Cenevre Konvansiyonu’nun hiç bir hükmünün Türkiye’de Türk vatandaşlarına verilen haklardan daha fazlasını mültecilere vereceği şeklinde yorumlanmamasına ilişkin olarak beyanda bulunmuştur. Türkiye ayrıca Konvansiyona uygun şekilde, mülteci statüsünü coğrafi yönden sınırlandırmıştır. Buna göre Türkiye, sadece Avrupa ülkelerinden gelenlere mülteci statüsü tanımaktadır. Türkiye’nin bu coğrafi sınırlama uygulaması A.G. ve Diğerleri v. Türkiye davası⁴ ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin önüne gelmiştir. AİHM, Türkiye’nin bu tutumunun ayrımcılık teşkil etmediğini ifade etmiştir. Bu tutumun Türkiye’nin mülteci ve sığınmacı politikası ile ilgili olduğunu ve uygulamanın 1951 Cenevre Konvansiyonu ile 1967 New York Protokolüne uygun şekilde yapıldığını ifade etmiştir. Sonuç olarak, AİHM, Türkiye’nin AİHS’nin 14. maddesini ihlal etmediğine karar vermiştir. Mülteci kavramı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 61. maddesinde, ‘Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi

¹ RG. 11.04.2013-28615.

² RG. 05.09.1961-10898.

³ RG. 05.08.1968-12968.

⁴ A.G. and Others v. Turkey Application No. 40229/98, 15.06.1999.

düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir’.

Bu maddeye göre, mültecilik statüsünün verilmesi için;

- a) Yabancıyı mülteci kılan olayın Avrupa ülkelerinde meydana gelmesi
- b) İltica başvurusunda bulunan yabancıların ırkından, dininden tabiiyetinden, belli bir toplumsal gruba mensubiyetinden veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korkması
- c) Korkusunda haklı olması
- d) İltica başvurusunda bulunan yabancıların ülkesi dışında bulunması
- e) İltica başvurusunda bulunan yabancıların ülkenin diplomatik himayesinden yararlanamaması ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istememesi şartlarının oluşması gerekmektedir.

Kabul etmek gerekir ki, Türkiye’nin bu sınırlandırması çerçevesinde fiiliyatta, Avrupa’dan dini, ırkı, mensubiyeti siyasi düşüncesi nedeniyle kaçarak Türkiye’ye mülteci gelmesi pek de fazla olası bir durum değildir.

B. Şartlı Mülteci

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndan önce mevcut olan mülteci ve sığınmacı ayrımı bu Kanun ile kavramsal değişikliğe uğramıştır. Kanun sığınmacı yerine şartlı mülteci kavramını kullanmıştır. Şartlı mülteci, YUKK’un 62. maddesinde, ‘Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir’, şeklinde tanımlanmıştır.

Görüldüğü üzere YUKK, şartlı mültecinin Türkiye’de geçici olarak kalacağını varsayarak, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmasını öngörmektedir.

YUKK’un 62. maddesine göre bir yabancıya şartlı mülteci statüsünün verilebilmesi için;

- a) Yabancıyı şartlı mülteci haline getiren olayların Avrupa dışındaki bir ülkede meydana gelmesi gerekir,
- b) Şartlı mülteci statüsü almak için başvuran yabancıya ırkından, dininden, tabiiyetinden, belli bir toplumsal gruba aidiyetinden veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korkması,
- c) Korkusunun haklı olması,
- d) Şartlı mülteci almak için başvuran yabancıya ülkesi dışında bulunması,
- e) Şartlı mülteci statüsü almak için başvuran yabancıya ülkesinin diplomatik himayesinden yararlanamaması ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istememesi,
- f) Şartlı mülteci statüsü alan yabancıya üçüncü ülkeye yerleştirilmesi,
- g) Şartlı mülteci statüsü alan yabancıya, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar geçici ikamet izninin verilmesi, şartlarının gerçekleşmesi aranır.

C. İkincil Koruma

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile hukukumuzda giren ikincil koruma statüsü, tamamlayıcı koruma olarak da bilinmektedir⁵. İkincil koruma, 1951 Cenevre Konvansiyonu ile bu Konvansiyona ilişkin 1967 New York Protokolünün kapsamı dışında kalan yabancılar için sağlanan korumadır. İkincil koruma, mülteci, şartlı mülteci ve geçici korumadan farklıdır. Örneğin ilerde de anlatılacağı üzere, geçici koruma, kitlesel akın durumunda belirli bir süreyle sınırlı olarak acil koruma sağlanmasıdır. İkincil koruma ise acil ve geçici bir koruma statüsü değildir. Bu anlamda mülteci ve şartlı mülteci statüsüne daha yakındır ancak veriliş nedenleri farklıdır⁶. İkincil korumanın hangi hallerde verileceği Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 63. maddesinde açıklanmıştır.

⁵ Nuray EKŞİ, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, sy. 52.

⁶ Aysel ÇELİKEL/Günseli ÖZTEKİN GELGEL, *Yabancılar Hukuku*, 23. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017, sy. 25-26.

YUKK'un 63.maddesine göre, 'Mülteci ve şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikametgah ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek olan, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak olan, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korunmasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir'.

Örneğin, şeriat kurallarının geçerli olduğu bir ülkede evlilik dışı cinsel ilişkiye girdiği için recim cezasına çarptırılarak taşla öldürülecek olan bir kadının ölümden kaçmak için Türkiye'ye sığınması halinde ona verilebilecek olan koruma statüsü ancak ikincil korumadır⁷. Keza Afrika'daki kadın sünnetinden kaçmak amacıyla ya da Hindistan'da eskiden bazı bölgelerde uygulanan kocası ölen kadınların, ölen kocalarıyla birlikte yakılma geleneğinden kaçmak için Türkiye'ye sığınan kadınlara da sağlanabilecek olan koruma ikincil korumadır.

D. Geçici Koruma

Geçici koruma statüsü, Türk hukukunda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile düzenlenmiştir. Avrupa hukukuna ise geçici koruma kavramı Yugoslavya'nın parçalanması döneminde girmiştir. Avrupa'nın karşılaştığı ilk kitlesel göç hareketi, Sırbistan'da çıkan savaş sonrası o bölgedeki savaştan ve kitlesel katliam, tecavüz ve ölümlerden kaçarak Avrupa'nın kapılarına dayanan insanlardır. Avrupa, kitleler halinde sınırlarına dayanan bu insanların durumlarının o güne kadar geçerli olan mülteci hukuku sistemi içinde teker teker incelenmesine imkan olmadığını fark edince, adeta yeni bir kabul sistemi yaratarak, yeni bir hukuki tanım çerçevesinde bu insanlara sınır kapılarını açmak zorunda kalmıştır. Yugoslavya'nın dağılmasının uluslararası mülteci hukukuna kazandırdığı bu yeni hukuki koruma kavramı 'geçici koruma' olarak adlandırılmıştır. Avrupa 'geçici koruma' kurallarını düzenleyen bir yönerge çıkarmak durumunda kalmıştır.⁸

Türk hukukunda ise geçici koruma ilk defa YUKK ile düzenlenmiştir. Suriye'deki savaş sonrası savaştan, ölümden kaçarak Türkiye sınırlarına dayanan yüzbinlerce Suriyelinin durumu

---

⁷ EKŞİ, sy. 163.

⁸ Temporary Protection Directive (Geçici Koruma Yönergesi), Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001.

ve ölümden kaçan bu insanlara sınırlarımızı açmak zorunda kalışımızdan sonra YUKK'nun 91. maddesinde 'geçici koruma' düzenlenmiştir.

YUKK m.91'e göre, '(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.'

Görüldüğü üzere ülke sınırlarına dayanan bu durumdaki yabancılara geçici koruma sağlanabilmesi için yabancılardan, a) kitlesel olarak ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olmaları, b) ayrıldığı ülkeye geri dönememeleri, c) acil ve geçici koruma ihtiyacı içinde olmaları gerekmektedir.

22.10.2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği geçici koruma hakkını ayrıntısıyla düzenlemiştir. Türkiye geçici koruma altında bulunanların hukuki durumlarını ve haklarını düzenlemek için ayrıca bir çalışma yönetmeliği⁹ ve Suriyeli çocukların eğitim alması için de ayrı bir genelge¹⁰ çıkarmıştır. Söz konusu yönetmelikler geçici sığınma hakkından yararlanan yabancılardan hak ve yükümlülüklerinin dayanağını teşkil eden ana mevzuat haline gelmiştir.

II. Siyasi ve Sosyal Boyutuyla Türkiye'deki Suriyeli Gerçeği

'Dünya beşten büyüktür'. Bu sözü hem bir akademisyen hukukçu hem de sade bir vatandaş olarak gerçekten çok seviyor, çok haklı buluyor ve önemsiyorum. Dünyanın güçlü beşleri olarak kabul edilen ve Birleşmiş Milletlerin beş daimi ülkesini tanımlayan bu slogan gerçekten doğru. 21.yy'da dünya düzeninin olması gereken hali, ideali gösteren bir slogan. Bütün orta doğuyu karıştıran politikaları ile dünyanın en büyük güçleri, Suriye savaşının ve öncesindeki Libya, Afganistan, Irak, Mısır, Körfez ülkelerindeki savaşların ve karışıklıkların, İsrail-Filistin sorununun bir türlü çözülememesinin, orta doğudaki bütün karışıklıklarının en büyük aktörleri. Ancak bu hususta orta doğudaki bütün bu ülkelerin, İslam aleminin kendisine sorması gereken,

⁹ Geçici Koruma Sağlanan Yabancılardan Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, RG. 15.01.2016-29594).

¹⁰ Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 26.09.2013 tarihli "Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri" Genelgesi. Ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Eğitim Hizmetleri Başlıklı 28. maddesinde de Suriyeli çocukların eğitim almasına ilişkin düzenleme yer almaktadır.

cevabını bulması gereken çok önemli bir soru, çok önemli bir özeleştirisi var ki o da, neden hep karıştırılan, karıştırılabilen, ülkesinde savaşlar çıkartılabilen ülkelerin orta doğudaki İslam ülkeleri olduğu. İşte bu sorunun cevabı bizzat İslam dünyası ve orta doğudaki ülkelerin kendileri tarafından çözümlenmedikçe orta doğunun savaşlardan, göçlerden kurtulması bana mümkün görünmüyor.

Savaş ve terörden beslenen silah tüccarlarının ve onları denetleyen ülkelerin en son karıştırdıkları ülke Suriye. Suriye'deki savaştan, Suriye'nin kendisinin dışında dünyada en fazla etkilenen ülke de hiç şüphesiz ki Türkiye. Beş altı aydan fazla sürmeyeceğine inanılan Suriye'deki savaş yedinci yılını tamamladı ve henüz biteceğe benzemiyor. Suriye öncesindeki Arap baharı, Irak, Libya ve diğer ülkelerdeki savaş ve karışıklıklar, 21.yy'ın ilk çeyreğini neredeyse bir uluslararası göç yüz yılı haline getirmiş durumda. Savaşın olduğu bölgelerden kaçan insanların yarattığı göçün ilk durağı, aslından pek çoğunun ilk etapta geçici olarak kalmak istedikleri ülke de, hiç şüphesiz ki bu ülkelerin çoğuna komşu ya da en yakın durumda olan Türkiye. Türkiye'den Avrupa'ya, ABD ya da Kanada gibi ülkelere gitmek isteseler bile kapılar kapalı olunca, Akdeniz'de yüzen çocuk ve insan cesetleri bile Batılı ülkelerin kapılarını açmayınca Türkiye, göç edenler için geçici duraktan kalıcı ülkeye dönüşmüş durumda. Türkiye'ye Suriye savaşından sonra sığınan, yandım Allah diye ölümden kaçarak sınır kapılarına dayanan Suriyelilerin sayısı beş milyon civarında.

Türkiye, bugün öyle büyük bir zorlukla karşı karşıya ki ülkece karar vermemiz gereken çok ciddi sorularla karşı karşıyayız. Bu soru da; ülkede bulunan beş milyon Suriyeliye kapılarımızı açmalı mıydık, bu beş milyon Suriyeliyi ne yapacağız, bu beş milyon Suriyeli geri dönecek mi? Eğer bu beş milyon Suriyeli geri dönmeyecek ise Türkiye'nin ileriye dönük politikası ne olacak? Türkiye bu Suriyelileri vatandaşlığa alacak mı yoksa almayacak mı?

Öncelikle Türkiye kapılarını açmalı mıydı? Kanaatimce bu sorunun cevabı, evet açmalıydı. Burada Türkiye'nin Avrupa gibi Almanya, Fransa, Amerika gibi göbeğini kaşıyan adam misali bir tutum içinde olmasına imkân yok. Çünkü böyle bir lüksü yok. Türkiye ile Suriye komşu. Tarihsel süreç içerisinde kız alınmış, kız verilmiş, sınır şehirlerdeki köylerdeki vatandaşlarımızın akrabalarından bir kısmı orada yaşıyor ve bunun gibi bir sürü ortak bağlar var. Bizim Suriye'de savaş niye oldu, neden bu kadar büyüdü, Türkiye'nin bu savaşta rolü neydi gibi sorulara fazla girmeksizin, (zira bunlar siyasetin konusu ve cevapları çok farklı şekilde verilebilir) Suriyelileri almalı mıyız sorusuna bakarsak, cevabım; Türkiye kapılarını açmasaydı hiçbir surette tarihsel süreçte ilerde komşu ülke Suriye'nin halkına ve onların akrabaları olan kendi vatandaşlarına hesap veremezdi.

Tarihsel bakımdan her zaman ilişki içinde olduğu, komşu olduğu, dini bakımdan aynı dine mensup olduğu, çok uzun sınır bölgesinden dolayı komşuluk ve kardeşlik ilişkisinin yoğun olduğu bir bölgede insanlar ölürken, insanlar katliamlara maruz kalırken ve canını kurtarmak için kapılara geldiğinde Türk devleti kapılarını açmakla, alabileceği tek kararı aldı, siyasi bakımdan doğru ve en önemlisi insani bir karar verdi. Hiç şüphesiz ki bu kararın doğruluğu ya da yanlışlığı ilerde çok daha doğru bir şekilde irdelenecektir. Zira Devletin bugün almak zorunda olduğu bu karar aslında bundan 30 sene sonra gerçek anlamda sonuçlarını verecektir. Kapılarımızı açtık ve geçici koruma hakkı sağladık. Geçici koruma kimlik belgesi verdik. Geçici kimlik belgesi olanlardan bazılarını kamplara yerleştirdik. Ama kampların sonuçta kapasitesi sınırlı. Takriben 300-350 bin kişilik bir kapasitesi var. Türkiye’deki bu kamplar dünyanın sahip olduğu en kapasiteli en geniş kampları. Hollywood yıldızları geliyor, birleşmiş milletler geliyor, UNICEF geliyor ve hepsi, ‘Türkiye dünyanın her yerinden daha iyi bir şekilde bu kamplarda geçici sığınmacılara bakıyor’, diyerek Türkiye’ye övgüler düzüyor. Ancak gelenler 300-350 bin değil. Gelenler 5 milyon. Resmi rakamlara göre 3,5 milyon. Bunca insanı nerede tutacaksınız, nerede barındıracaksınız, nasıl besleyeceksiniz, sağlık hizmetini, eğitim hizmetini nasıl vereceksiniz? İnsanlara kimlik belgesi veriyorsunuz. Kampların kapasitesi dolduğu için, kampa giremeyenler Türkiye’nin şehirlerine dağılıyorlar. Türkiye’nin her hangi bir bölgesi ya da şehrine gitmek ya da yerleşmek konusunda bir yasaklama yok. İstatistiki veriler İstanbul’da 400.000 Suriyelinin yaşadığını gösteriyor. Siirt’in kendi nüfusu 90.000 ve bu nüfustan daha fazla Suriyeli şehre yerleşmiş durumda. Gaziantep inanılmaz rakamlarda Suriyeliyi ağırlıyor. Son 6 yılda Türkiye’de 180.000 kadar Suriyeli bebek doğmuş. Bu bebekler Türkiye’nin bebeği. 1.000.000 kadar 18 yaş altı Suriyeli çocuğumuz var ve bunun sadece 400.000 kadarı eğitim alıyor. 80.000.000luk Türkiye’nin 70.000 korunmaya muhtaç Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bakımında çocuğu var. Ancak bu çocuklara son 6 yılda aynı durumda anasız babasız, korunmaya muhtaç 56.000 Suriyeli çocuk eklenmiş durumda. Bütün bu rakamlar Türkiye’nin ne büyük bir sorunla mücadele etmek zorunda olduğunu açıkça ortaya koyuyor.

Bugün için Türkiye topraklarında çok büyük bir Suriyeli nüfusu var ve en önemlisi bu Suriyeli nüfusu ruhen sağlıklı, mutlu bir kalabalık değil. Örneğin, vakti zamanında Türkiye’nin göç verdiği Almanya’ya yolladığı insanlar psikolojik bakımdan kendini mutlu hisseden, yani mutlu derken tabii ki Almanya’ya gitmek zorunda kalmak, orada çalışmak, aileden ayrı kalmak çok zor ama gene de, geride kalan evinin varlığını bilen, ailesinin varlığını bilen, döneceği yerin varlığını bilen kişilerdi. Halbuki Suriyeliler sahipsiz, en yakınlarını, çoluğunu çocuğunu

kaybetmiş. Savaş görmüş, yaralı, aç. Bu insanları Türkiye'nin bölgelerine ayırıyoruz ve bu ruhen madden maddeten yaralı beş milyon insanı Türkiye'nin hazmetmesini bekliyoruz. Düşünecek olursak Türkiye'nin 80 milyon civarında nüfusu var. Beş milyonu oranladığımızda yüzde 4 gibi bir rakama denk geliyor. Almanya da Türkiye'ye yakın bir nüfusa sahiptir. 1960'lardan 2017'ye kadar yani 50 yıllık bir süreçte dört buçuk milyon Türk vatandaşı gitmiş Almanya'ya ve Alman hükümeti de toplumu da, bu dört buçuk milyon Türk vatandaşı için 50 yıldır kıyameti koparıyor. Bu insanlar onların ekonomisine hizmet ediyor, bu insanlar orada 500.000 tane Alman şirketi kurmuş, kurumsal vergi mükellefi olmuş, ekonomiye hizmet ediyor, Alman vatandaşlarına işveren olmuş bünyesinde çalıştırıyor, 3. nesil Türkler Almanlardan güzel Almanca konuşuyor. Üçüncü nesil eğitilmiş, hukukçusu var, doktoru var. Buna rağmen bu insanlar için bile Almanya 50 yıldır kıyameti koparıyor. Fransa Fas'tan gelen göçmenler için kıyameti koparıyor. Göçmenler Paris'in banliyölerini yakıyor, TV haberlerinde 'Paris yanıyor' diye haber oluyor ve Türkiye ne devlet ne de toplum olarak, yukarıdaki bütün rakamsal gerçeklere, zorluklara rağmen Almanya kadar ya da Avrupa kadar Suriyeliler için yakınmıyor, ağlaşmıyor.

Suriyeliler, psikolojik bakımdan yaralı, çökmüş, aslında birçoğu hastaneye yatıp psikolojik bakımdan yardıma ihtiyacı olan, eşini kaybetmiş, annesini kaybetmiş, çocuğunu kaybetmiş insanlar. Bir de ekonomik bakımdan sıkıntılılar. Ya sokaklarda ya da bir göz odada insan oturmayacak yerlerde, iki üç aile on-on beş kişi bir arada kalıyor. İşte biz Türkiye olarak bütün bu insanları hazmetmek durumundayız. Kolay bir iş değil. Aslında Devletimizin, milletimizden beklediği şey hiç kolay bir iş değil.

Şimdi biz, eğer Devlet olarak, toplum olarak bu işe eğer mecbursak o zaman muhakkak şeffaf bir politika izlememiz gerekiyor. Devletin, hükümetin ülkemizde var olan Suriyeli durumunu, gerçeğini, Türkiye cumhuriyeti vatandaşlarına en açık şekilde izah etmesi gerekiyor. Türkiye'nin bir Suriyeli politikası var mı, var ise nedir, bu politikadan ne bekliyoruz, bu politika ile ülke ve toplum olarak nereye varacağız? Bunca insanı ekonomik bakımdan, devlet ve millet olarak nasıl kaldıracağız? Nasıl iş gücü sağlayacağız? Bu insanların çocuklarını nasıl eğiteceğiz? Bu insanlara nasıl sağlık hizmeti sunacağız? En önemlisi bu insanların suça karışmaması için neler yapacağız? Hem Suriyelileri hem de daha da önemlisi toplumu nasıl koruyacağız, kolluğu nasıl sağlayacağız?

Suriyelilere kapılarını açmak zorunda kalan Türkiye'nin ve devletin bu kişilere karşı en önemli görevleri, barınmalarını sağlamak, güvenliklerini sağlamak, eğitimi sağlamak, sağlık

hizmeti almalarını sağlamak ve ekonomiye bir şekilde dahil etmek. Bütün bunlar hiç ama hiç kolay değil. Sırf Türkiye bakımından değil, dünyanın hiç bir devleti bakımından kolay değil.

Kanaatimce Devletin Suriyelilere karşı bütün bu görevlerinin yani Suriyelilerin Türkiye’de düzgün ve insan haklarına yaraşır bir şekilde barınması için gerekli devlet ve hükümet politikalarını oluşturmanın yanı sıra, bir diğer önemli görevi de bütün bu politikaları halkımıza şeffaf bir şekilde anlatmak. Bana göre, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bunu milletine karşı borçlu. Türkiye’deki Suriyeliler politikası ve bu hususta hükümetin aldığı bütün kararlar, yaptığı çalışmalar, şeffaf bir şekilde milletimize, toplumumuza, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına anlatılmak zorunda. Suriyeliler için oluşturulan politikalarda toplumun onayının alınması zorunlu. Bu onayın, bütün yapılanların, alınan tedbirlerin, mevzuat değişikliklerinin şeffaf olarak halka anlatılmadan alınması da kanaatimce mümkün değildir.

Türk milleti belki bütün bu insanları bunca zorluğa rağmen ileriye dönük olarak kendi bünyesinde hazmedecek tarihi, sosyolojik ve psikolojik olgunluğa sahip bir millettir. Belki Avrupa'dan da farklılığımız budur. Ancak bu toplumsal hazmetme ancak ve ancak milletin ortak onay ve kabulü ile oluşabilir. Oldu bitti politikalar ile devletin, hükümetin yapacağı her uygulama olumsuz etkilerini ileriki yıllarda ortaya koyacaktır ve maalesef ki bu toplumsal olumsuzluklardan geri dönüş mümkün olmaz. Unutmayalım ki en basit tanımıyla aslında milletimizin yüzleştiği gerçek, aslında bir milletin başka bir milleti bünyesinde hazmetmesidir ki bu hiç kolay bir iş değildir.

Düşünülecek olursa 90.000 nüfuslu olan bir ile, 120.000 Suriyeli gelmiş. Halk isyan ediyor normal olarak. Sıkıntıları var. Öyle kolay bir şekilde isyan eden bir millet olmadık tarih boyunca ama sıkıntılar var ve bu sıkıntılar can yakıyor. En yoğun olarak gelen sıkıntı iş imkanlarının paylaşılmak zorunda kalınması. Zaten pasta sınırlı durumda. O pastadan talep eden insanların sayısı ciddi oranda artınca sıkıntı da başlıyor. İkinci sıkıntı sağlık hizmetlerinin paylaşılmak zorunda kalınması. Devletin son yıllarda yerleştirmeye çalıştığı bir sağlık sistemi var. Bu sistem sosyo-ekonomik bakımdan daha zor durumda olan halk tarafından genellikle onaylanan bir sistem. Ama son zamanlarda artan şikâyetlerden birisi, geçici koruma altındaki Suriyeliler nedeniyle vatandaşların sağlık hizmetinden yararlanamadıkları. Bu ciddi bir isyan. Suriyelileri almaya başladığımızdan beri 20.000.000dan fazla Suriyeli Devletin doktorlarına görünmüş. 200.000 Suriyeli hastanede yatmış ve 60.000 Suriyeli ameliyat olmuş. Bütün bu istatistiki ve her geçen gün artan sayılar işin boyutunu ortaya seriyor.

Türkiye’de 1.000.000 civarında Suriyeli çocuk var. Bunların 400.000 civarında olanı eğitim görürken, okula giderken, yine 400.000’e yakını eğitim görmüyor. Diğerleri ise eğitim

çağından daha küçük yaşta. Türkiye Suriyeli çocukların eğitimlerini sağlamak için yönetmelik çıkardı. Suriyeli çocuklara eğitim, okullarda öğleden sonra ikinci eğitim olarak veriliyor. Bu çocukların eğitim göreceği Arapça bilen öğretmenleri bulmak, bu çocuklara aynı zamanda Türkçe öğretmek, çocukların Türkiye'ye entegrasyonunu sağlamak çok zor ve aslında Devletin en önemli görevi. Zira eğitilmeyen her çocuk, devletin gözetiminde olmayan her çocuk, ileriki yıllarda, sorun çıkarma, suça karışma, çeşitli çetelerin eline düşme ve toplumun düzenini bozma bakımından potansiyele sahip. Fuhuş, uyuşturucu, suç çeteleri için sahipsiz Suriyeli çocuklar maalesef ki bulunmaz nimet. Devletin ilk görevi aslında Türkiye'de bulunan çocukları, gençleri eğitmek, korumak, iş bulmalarını sağlamak, ülkeye uyumlarını sağlamak. Devlet bunu Türkiye için, toplumsal huzur için, Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşlarının geleceği için yapmak zorunda.

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin Türkiye'nin sosyal yapısına, toplumun adetlerine, uyumlaştırılması şarttır. İki toplum arasındaki din birliğinin olması, sosyolojik bakımdan, adetler, gelenekler, davranış biçimleri bakımından benzerlik ve birlik bulunduğu anlamına gelmez ki nitekim yoktur. Din birliği, adetleri, yetiştirilişleri, yaşayışları birbirinden farklı insanları mutlu ve barışçıl bir şekilde bir arada tutmak için kesinlikle yeterli değildir. Suriye ile Türkiye'yi kıyaslayacak olursanız, Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti ile NATO üyesi, Avrupa Parlamentosu üyesi, elli yıldan beri AB'ye üye olmaya çalışan, neredeyse dünyanın bütün milletlerarası sözleşmelerini kabul etmiş, kuruluşundan beri yüzü Batı ve medeni hukuka dönük Türkiye ile tam bir Ortadoğu ülkesi olan, yıllarca Hafız Esad ve Beşar Esad'ın diktatörlüğü altında kalmış, tam bir Arap ülkesi olan Suriye'nin kıyaslanması dahi mümkün değildir.

Suriye'nin ekonomik bakımdan zor durumdaki, psikolojik bakımdan yanıp yıkılmış bu kadar büyük nüfustaki halkını Türkiye'nin bünyesine koyduğunuz zaman bu gerçekten çok zor ve çok iyi yönetmeniz gereken bir iştir. Bu hiçbir devletin öyle kolaylıkla başarabileceği bir iş değildir. ABD'nin, İngiltere'nin, Almanya'nın 50 tane 100 tane 1000 tane ya da 2000 tane Suriyeliyi ülkeye aldıklarında, bunları büyük bir başarıymış gibi dünyaya ilan ettikleri, Akdeniz'de binlerce insanın ölüme gittiği bir dönemde, Türk hükümeti ve Türk devletinin insani bir yaklaşımla ülkeye aldığı bu insanlara, gün gelip de iş vatandaşlık verip vermeme noktasına geldiğinde, Türkiye çok daha zorlu ikinci bir sınavdan geçecektir.

Milyonlarca Suriyelinin bütün temel insani ihtiyaçlarını karşılamak ayrı bir iş, Suriyelileri Türkiye'ye ve Türk halkının arasına nasıl yerleştirip kabul ettirmek ise apayrı bir iş ve politikadır. Buradaki politikayı hükümetin çok şeffaf ve işin insani boyutunu öne çıkararak

oluşturması şarttır. Kabul etmek gerekir ki Türkiye, ülkece tam bir yangının ortasına düşmüştür ve akıllı çözümler üreterek bu yangını söndürmek zorundadır.

Her zaman söylediğim üzere her devlet ve her millet kendi gerçeklerini bilmek zorundadır. Gerçekler gizlenerek, göz ardı edilerek topluma refah gelmez, birlik beraberlik gelmez. Tarihin hiç bir döneminde hiç bir devlete de gelmemiştir. Şu anda bizim gerçeğimiz ise bünyemize almak zorunda olduğumuz büyük kitleler halindeki Suriyelilerdir. Bunlar geri dönmeyecektir. En iyi ihtimalle Suriyelilerin en fazla %30'nun ülkelerine geri dönmesi beklenmektedir. Öncelikle Suriyelilerin geri dönebilmesi için dönülecek güvenli, savaşın olmadığı bir ülke olması gerekmektedir. Böyle bir imkanın oluşması halinde şüphesiz ki her insan kendi vatanına, ülkesine, evine dönmek ister. Suriyelilere Avrupa'nın kapılarının hiç bir zaman açılmayacağı da bir başka gerçektir. Türkiye'nin Avrupa ile akdettiği Geri Dönüm Anlaşması da aslında Avrupa'nın bu husustaki en büyük güvencesidir. Geri dönüm anlaşması hükümlerine göre Türkiye, Avrupa'ya giden Suriyelileri de geri alma zorundadır. Türkiye'nin, geçici koruma altına aldığı insanları savaşın sürdüğü yerlere geri göndermesi de mümkün değildir. Ayrıca Türkiye, Avrupa'dan ciddi ve işe yarar bir maddi yardım da göremeyecektir. Avrupa'nın yardım diye sözünü ettiği paralar Suriyelilerin Türk ekonomisine getirdiği ve ilerde getireceği maddi yük bakımından adeta deveye kulak misalidir. Ayrıca bu iş maddiyatın da çok ötesine geçmiş boyuttadır. Bu bir toplumun bir diğer toplumu hazmetme meselesi haline gelmiştir.

III. Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye'deki Suriyelilerin Geleceği

Vatandaşlık hakkının yabancılar tarafından sonradan kazanılması ya da bir başka deyişle 'vatandaşlığın telsik yoluyla¹¹ kazanılmasına, tarihsel süreç içerisinde bakmak gerekirse, Avrupa Devletleri ile Amerika, Kanada, Avustralya gibi kıta devletlerini, vatandaşlık hakkının sonradan kazanılması bakımından birbirinden ayırarak incelemek gerekir.

Amerika, Kanada ve Avusturalya gibi ülkeler yani tarihsel süreçte dünyanın daha sonra keşfedilen yeni kıtaları, her zaman adeta her gelene kapılarını sonuna kadar açık bırakmışlardır. Bu kıta devletlerinin sonradan vatandaşlık kazandırma politikaları hemen hemen her geleni üç aşağı beş yukarı kabul etme doğrultusundadır. Çünkü çok büyük uçsuz bucaksız yeni keşfedilmiş toprakların insan ihtiyacı sonucunda bu devletlerin hedefleri, topraklarında kendi milletlerini oluşturmaktır. Kıta devletlerinin milletleri, yeni arayışlar içerisine girerek eski dünyadan kopup gelen insanların hepsine kapılarını açarak oluşturulan bir anlamda toplama

¹¹ B. Bahadır ERDEM, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 6. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, sy. 116 vd.

milletlerdir. Başka bir deyişle, Amerika, Kanada, Avustralya gibi sonradan keşfedilen kıtalardaki ülkeler, kendi vatandaşlarını, kıtanın yerel halkın üzerine eklenen dışarıdan gelen göçmenlerle oluşturmuşlardır.

Yeni dünyadan çok önceleri keşfedilen eski dünya yani Avrupa devletlerinde sonradan vatandaşlığa alma politikası ise yine bu ülkelerin toprakları, büyük kıta devletlerinininki ile kıyaslandığında, küçüklükleri ve bu küçüklükten kaynaklanan değerleri ile doğru orantılı olarak oluşturulmuştur. Avrupa kıtasında toprak değerlidir. Toprak savaşlarla elde edilmiştir. Avrupa yüzyıllar içerisinde bölünmüş, küçülmüş, imparatorluklar ulus devletlere değişmiştir. Avrupa'nın topraklarında yaşayan halk, bu topraklarda oluşan devletler bakımından zaten fazlasıyla kalabalıktır. Dolayısıyla da Avrupa devletleri, tarihsel süreç içerisinde öyle her gelene kapısını açıp, 'hoş geldin' diyen bir tutum içinde olmamıştır. Avrupa'nın, göçmen ve mültecilere ki bunlara son yıllarda ortaya çıkan, 'geçici koruma' altındaki savaş nedeniyle bir anda ülke sınırlarına, kapılarına yığınlar halinde gelen ve incelemeden almak zorunda oldukları insan kitleleri de dahil olmak üzere yaklaşımı, her zaman tepkili, temkinli ve olumsuz olmuştur. Özetle, Avrupa'nın göçmen politikası, kıta devletlerinin tersine daima kapıları sonuna kadar kapalı tutmak olmuştur. Bu kapılar herkesin bildiği üzere ne geçmişte ne de bugün kolay kolay açılmaz. Avrupa'nın kapıları mültecilere ancak ve ancak o mülteci Avrupa'nın fazlasıyla işine yarama potansiyeli taşıyorsa açılır.

Aslında Türkiye de, bu gruba dahil olan bir devlettir. Türkiye de, Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra küçülen topraklara sahip ve bu topraklarda fazlasıyla kendisine yeten bir nüfusa sahiptir. Milliyetçilik hareketlerinin yoğun olduğu bir bölgede ve adeta genlerine de işleyen bir milliyetçiliğe sahiptir. Ancak aynı zamanda, 2011'den beri geçen altı sene içinde Suriye'deki savaş sonucunda kapılarımıza gelen milyonlarca Suriyelinin hepsine kapısını açacak kadar, hem devlet politikası hem de halkın yaklaşımı olarak yardımsever de bir millettir. Fakat son altı yılda Suriye'den gelen ve bu gün için 'geçici koruma' adı altında hukuki korumaya sahip olan insan kitlelerini bir kenara koyduğunuzda Türkiye'nin, bugüne kadar hiç bu kadar kalabalık şekilde kapılarına dayanan ve ülke içine almak zorunda kaldığı insanlarla karşılaşmadığı da bir gerçektir. Diğer bir deyişle uluslararası göçmen politikası bakımından Türkiye, tarihinde hiç bu kadar 'alalım mı almayalım mı' gibi bir toplumsal ve siyasi imtihana girmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihine bakıldığında ilk önemli insan değişimi hareketi, Kurtuluş savaşı sonrası mübadele ile Yunanistan'dan Türkiye'ye yollanan Türk asıllı kişilerdir. Bunun karşılığında Türkiye de, Yunan asıllı olanları Yunanistan'a yollamıştır. Bilindiği gibi, iki

ülkenin mübadele ile kişilerin rızası hilafına değiş tokuş yaparak birbirine yolladığı bu zorunlu göç, oturduğu ve vatan olarak benimsediğı topraklardan koparılarak zorla yollanan insanlar bakımından büyük acılar yaşanmasına sebep olmuştur.

Tarihsel süreç içinde diğer önemli bir göç hareketi de komünist rejim esnasında Bulgaristan'da, devlet politikası olarak asimilasyona tabii tutulan, isimleri Hristiyan isimlerine çevrilen, sünnetleri yaptırılmayan, düğünleri yaptırılmayan, Bulgaristan'dan gelen, kökenleri Türk olan ve halk arasında Bulgar Türkleri olarak adlandırdığımız, vatandaşlarımızdır. Bulgaristan'dan gelen ve Osmanlı'nın dağılmasından önce Osmanlıya ait olan o bölgelerde yaşayan Türkler olan bu kişilere de Türkiye, kapılarını sonuna kadar açmıştır.

Türkiye, Bulgaristan'daki komünist rejimden ve kendilerine uygulanan asimilasyondan kaçarak Türkiye'ye sığınan bu insanları, hem toplumsal hem sosyolojik hem de devlet politikaları bakımından çok düzgün bir şekilde karşılamış, İskân Kanunu¹² hükümleri uyarınca 'Türk soylu' olarak kabul ettiği bu kişileri göçmen kabul ederek, İskân Kanunu madde 5 ile 8. madde çerçevesinde vatandaşlığa almıştır. Bulgaristan'dan göç eden Türk soylu kişilere İskân Kanunu'ndaki bu hükümlere göre vatandaşlık hakkının verilmesi, Türk Vatandaşlık Kanunu'nda düzenlenen 'sonradan kazanılan vatandaşlık' hakkı diye adlandırdığımız ve idarenin geniş takdir hakkının bulunduğu vatandaşlık kazanma usulüne göre çok daha kolay bir şekilde vatandaşlığa kabul yolu olmuştur.

Bu kişiler bakımından ülke içinde sosyolojik bakımdan da herhangi bir olumsuzluk oluşmamıştır ki zaten bu insanlar Türk soylu olmaları nedeniyle devletin ve milletin manevi ve sosyal değerlerine de bir anlamda yakın ve bağlılardır. Çoğu ilk başta akrabalarının yanına gelen bu soydaşlarımıza Türkiye kapılarını iyi niyetle açmış ve o dönem itibariyle hiçbir surette bu kişiler bakımından devletin vatandaşlık politikası ve bu politikanın halkta oluşturduğu ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etkileri olumsuz sonuçlar doğurmamıştır.

Vatandaşlık hukukunda sonradan vatandaşlığa alma politikaları, tamamıyla Devletlerin siyasi, sosyolojik ve ekonomik çıkarlarına göre belirlenir. Bu gerçek tarihsel süreç içerisinde dünyanın hiçbir yerinde farklı değildir. Nitekim Avrupa'nın sonradan vatandaşlığa kabul politikalarına ve geçmişine baktığımızda, bırakın geçici korumadan yararlanan Suriyelilerin veya Afganların ya da Ortadoğu'dan gelenlerin durumunu veya vakti zamanında Sırbistan'da çıkan insanlık dışı savaş sonucu kitleler halinde canlarını kurtarmak için Avrupa'nın kapılarına

---

¹² RG. 26.09.2006-26301.

gelen insan kitlelerini, sadece çalıştırmak için aldığı ve her hangi bir savaş sonucu değil, normal şekilde ülkesine gelen insanları dahi vatandaşlığa kolay kolay hiç bir zaman kabul etmemiştir.

Avrupa devletlerine örneğin Almanya'ya bakarsak, bu ülkelerin sadece kendi milletlerine yaptırmadıkları en alt seviyedeki işleri yaptırmak ve çalıştırmak amacıyla işe yarayan erkek gücüne kapılarını açtıklarını ve onlara da çok uzun yıllar boyunca kesinlikle vatandaşlık hakkını vermediğini görürüz. Türkiye, 1960lı yılların sonundan itibaren Almanya'ya büyük bir göç dalgası yollamıştı. Bugün için Almanya'da yaşayan dört buçuk beş milyon arasında Türk vatandaşı göçmen vardır. Bu göçmenler Türkiye'de evleri, köyleri, aileleri olan, sosyolojik bakımından yahut aile ve vatana bağlılık ve vatanla aralarında oluşan gönül bağlılığı bakımından hiçbir problemi olmayan ve sadece vatanlarında ekonomik bakımdan mutlu olmadıklarından sırf çalışmak ve ekmekleri için Avrupa'ya göç eden insanlardır. Almanya yıllardan beri bu insanları vatandaşlığa almamak için ayak diremiştir. Bu insanları çalıştırmak için davet etmiş ancak onları vatandaşlığa alıp topluma kabul etmemiş ve kendi vatandaşlarıyla eşit hakları vermek istememiştir. Türkiye, Almanya'ya yolladığı büyük göçten sonra kendi çıkarlarına da uygun olarak çifte vatandaşlık hakkını Vatandaşlık Kanununa koymuş¹³ ve Almanya'ya da çok uzun yıllar boyunca çifte vatandaşlık hakkını kabul etmesi için çeşitli görüşmeler yaparak baskı yapmıştır. Bunca zorlamaya rağmen Almanya ancak en son Merkel'in Yeşillerle bir araya gelerek kurabildiği son koalisyon hükümetinden sonra, Yeşillerin yaptığı baskı sonucu, hükümeti kurabilmek için çifte vatandaşlık verdiği kişileri biraz daha genişletmiştir.

Özetle, göçmenler ve mülteciler bakımından vatandaşlığa alınma politikası kıta Avrupası devletlerinde insani boyutuyla ele alınmaz ve sadece devletin siyasi, sosyolojik ve ekonomik çıkarı üzerine kuruludur.

Türkiye de bir Avrupa devleti olmasına rağmen göçmen politikasında bu noktada Avrupa'dan ayrılmakta ve çok daha insani boyutlarıyla bu insanlık dramına bakmaktadır. Türkiye, yabancıları vatandaşlığa sonradan almak bakımından dünyanın hemen bütün Devletleri ile benzer vatandaşlık hukuku hükümlerine sahiptir. Ancak Suriye'deki savaştan sonraki dönem bütün dünyaya, Suriye'den kaçan beş milyona yakın insan kitlesine kapısını açan Türkiye, uluslararası göçmen politikasında, hem Avrupa'ya hem dünyanın bütün devletlerine insani boyutta büyük bir ders vermiştir.

---

¹³ ERDEM, sy. 211 vd.

En sonda söyleyeceğim sözü hemen başta söylemek gerekirse kanaatimce; Türkiye, Suriyelilere sadece kapılarını açmakla kalmayacak ve yakın gelecekte, dünyada tarih boyunca kabul gören, sonradan vatandaşlığa kabulde çıkara dayalı politikalara aykırı bir biçimde, Suriyelileri vatandaşlığa kabulde Avrupa'dan bir kere daha ayırıcaktır.

Türkiye Suriyelilere vatandaşlık vermeli mi, vermemeli mi sorusuna bir vatandaşlık hukukçusu olarak gönlümden geçen ilk cevap tabii ki, Türk vatandaşlığının çok kıymetli olduğu ve sonradan vatandaş olarak bu kadar büyük kitlelerle insana vatandaşlık vermenin mümkün olmadığıdır. Ancak bu soruya ya da daha doğrusu Türkiye Cumhuriyeti'nin başındaki bu soruna adil bir cevap bulabilmek için öncelikle cevabını bulmak zorunda olduğumuz soru, Suriyelilerin ülkelerine geri dönmek imkanlarının bulunup bulunmadığıdır. Eğer böyle bir imkan yok ise, Suriyeliler geri dönemeyecek ise bu insanların geleceğinin ne olacağıdır? Sahip oldukları geçici koruma hakkının da bir süresi olmalıdır. Beş milyon insanı geçici koruma kimlik belgesiyle Türkiye sınırlarının içinde kaç yıl boyunca dolaştıracağız. Bunun kolluk bakımından büyük bir zorluğu bulunmaktadır. Büyük şehirler sahipsiz çocuklar, dilenen çocuklarla dolu. Beş milyon insanı ilanihaye ortalıkta başıboş bırakamayacağımıza göre, Suriye'den gelen geçici koruma altındaki kişilere vatandaşlık politikası bakımından neler yapabileceğimizi toplum olarak iyice düşünüp, ileride alacağımız kararlara bugünden hazırlanmak ve iktidarıyla, muhalefetiyle her kesimin fikrini alarak, yani tam bir devlet politikası şeklinde ortak bir karara vararak, varılan bu kararın da halka açıkça anlatılması gerekmektedir.

Öncelikle şunu ifade edeyim ki bu insanların tümünü toptan vatandaşlığa alıyoruz, ya da her başvurunu alıyoruz demek ve politikayı buna göre oluşturmak Türk toplumunda çok ciddi bir rahatsızlık ve hatta infial yaratır. Hukuki düzenleme bakımından, Vatandaşlık Kanunu'nun 'sonradan vatandaşlığa alma' yapısını, hükümlerini bozmadan, hangi niteliklere sahip olan Suriyelileri vatandaşlığa almak istediğimizi belirleyerek, yavaş yavaş ve zamana yayarak almamız şarttır.

Vatandaşlığa aldığımız Suriyelilerin Türk toplumuna ve ülkeye uyumunu sağlamak en temel hedef olmalıdır. Örneğin, ilk olarak Türkiye'de doğan ve sayıları her geçen gün artan 180.000 Suriyeli bebek, Vatandaşlık Kanunu'na istisnai nitelikte geçici bir madde eklenerek belki de en kolay Türk vatandaşlığına alınabilecek olanlardır. Bebeklerin çocukların vatandaşlığa alınmasının kabulü toplum bakımından da çok daha kolaydır. Bir an evvel devlet bu çocuklara sahip çıkmalı, onları eğitmeli ve ilerde topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerini hedeflemelidir.

Yetişkin Suriyelilerin vatandaşlığa alınmalarında ise sonradan vatandaşlığa almanın genel prensiplerine, kurallarına uyarak, ekonomik bakımdan güçlü olanları, eğitilmiş ve topluma fayda sağlayabilecek olanları, kendilerine çalışmak için iş bulanları, bir aile düzenini kuranları, özetle sosyal ve ekonomik bakımdan ülkeye adapte olanlar ya da daha kolay adapte olmaları mümkün olanları, yani Türk vatandaşlığını bir anlamda hak edenleri zaman içinde Türk vatandaşlığına almalıdır.

Aksi bir yaklaşımla, bu kadar büyük rakamlarda insan kitlesinin, devletten sağlık hizmeti alacak, ekonomik hizmet alacak, eğitim hizmeti alacak, hem korunması, hem zapt edilmesi gereken, Türk toplumundan farklı ve özellikle psikolojik bakımdan yanmış yıkılmış haldeki insanların Türk vatandaşlığına bir anda alınmasının toplum bakımından kabul edilmesi mümkün değildir. Böyle bir politika dünyanın hiç bir devletinde ve toplumunda işlemez.

Türkiye'nin topraklarında geçici sığınmacı olarak bulunan Suriyelileri, vatandaşlığa almak bakımından kendini mecbur hissetmesi halinde ise bu zorunluluğun nedenlerini, bu siyasi kararın devlete ve millete faydalarını vatandaşlarına en açık şekilde anlatması ve toplumu ikna etmesi gerekmektedir. Türkiye'nin Suriyelileri vatandaşlığa almanın hukuki düzenlemesini, toplumun huzuru bakımından en doğru, kendi vatandaşlarının, ekonomik ve sosyal çıkarlarına en uygun şekilde yapmasında zorunluluk bulunmaktadır.

Sonuç

Türkiye, Suriyelilerle adeta bir yangının orta yerinde karşılaştı. Savaştan ve ölümden kaçan Suriyelilerle karşılaşınca da mecburen kapılarını açtı. Ülkeden içeriye aldı. Kanaatimce almaktan başka çaresi de yoktu. Savaşın başlangıcındaki ve bugüne kadar süren süreçteki şartlar gözetildiğinde insani olarak doğru olanı yaptı. Aksi bir tutum takınsaydı tarihi bizi affetmezdi. Ancak alınması gereken bu insani tutumun maddi manevi faturasının Türkiye bakımından çok ağır olduğu bir gerçektir. Devletin yapması gereken bu gerçeğe siyasi ve toplumsal bakımdan olabilecek en gerçekçi ve dürüst şekilde yüzleşmesidir. Neyi neden yaptığını, yapmak zorunda olduğunu, ülkedeki Suriyeliler bakımından ileride alması gereken kararları şeffaf bir şekilde topluma izah ederek, olabilecek en geniş toplumsal mutabakatı sağlaması gerekmektedir.

Bunca insana vatandaşlık vermenin hiçbir devlet bakımından kolay olmadığı ve siyasi ve ekonomik çıkarlara da uymadığı bir gerçektir. Ancak eğer Türkiye, Suriyelileri vatandaşlığa almaya siyasi bakımdan karar veriyse o zaman da bu kararın hukuki düzenlemesinin, Türk vatandaşlık hukukunun temel prensiplerini ve kurallarını bozulmadan oluşturulması şarttır.

Devletin, vatandaşlarından, adeta küçük bir Avrupa ülkesi nüfusu kadar olan Suriyelileri bünyesinde hazmetmesi gibi bir beklentisi var ise o zaman politikasını, toplumun tepkisini çekmeyecek, toplumsal barışı ne şimdi ne de ileride bozmayacak şekilde oluşturması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki bu kadar büyük insan kitlelerinin oldu bitti politikalarla vatandaşlığa alınması halinde, toplumun bunu kabul etmesi mümkün değildir. Toplumun genel kabulünü almadan oluşturulan vatandaşlık politikaları Türk milletinin alicenaplığı için dahi çok büyük bir sınav olur.

KAYNAKÇA/REFERENCES

ÇELİKEL, Aysel/ÖZTEKİN GELGEL, Günseli; Yabancılar Hukuku, 23. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017.

EKŞİ, Nuray; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.

ERDEM, B. Bahadır; Türk Vatandaşlık Hukuku, 6. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.